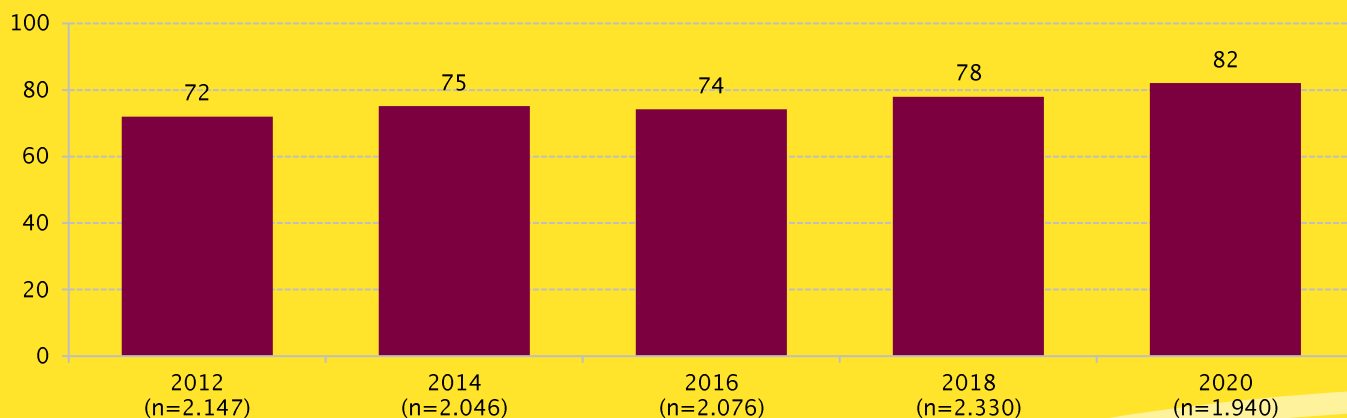

Figuur 1. Percentage eens met de stelling: "Op en rond sportwedstrijden voel ik me meestal veilig", volgens sporters en/of bezoekers van sportwedstrijden/evenementen (12 jaar en ouder), 2012-2020

Bron: CBS Vrijtijdsomnibus (VTO), 2012-2018 (SCP/CBS), 2020 (Mulier Instituut/CBS).

Inleiding: kernindicatoren sport en bewegen

De kernindicatoren sport en bewegen zijn benoemd om de stand van zaken in de sport in de tijd te kunnen volgen en worden vanaf 2012 op systematische wijze verzameld. De indicatoren 'veilig voelen op en rond sportwedstrijden' en 'wangedrag meemaken in de sport' volgen de ervaren veiligheid en het ongewenst gedrag op en rond het sportveld volgens Nederlanders. In dit factsheet wordt de ontwikkeling op deze twee kernindicatoren gepresenteerd.

Onderzoek in coronatijd

De indicatoren worden tweejaarlijks bepaald op basis van de Vrijtijdsomnibus (VTO) van het CBS, een enquête onder de bevolking. Het veldwerk in 2020 en 2021 is vanwege de coronacrisis in bijzondere omstandigheden verlopen, waardoor minder face-to-face interviews zijn afgenomen. Het is onbekend of dit de vergelijkbaarheid met eerdere metingen heeft beïnvloed. De vraagstellingen gaan over de afgelopen 12 maanden. Een groot deel van deze periode waren sportverenigingen in Nederland (deels) gesloten voor beoefening van breedtesport en waren er geen competities. Dit heeft niet aantoonbaar geleid tot lagere sportdeelname (Van den Dool, 2021), maar wel tot lager wedstrijd- en evenementbezoek onder de bevolking van 12 jaar en ouder (Heijnen & Hover, 2021). Door de beperkende maatregelen waren er minder sportwedstrijden en andere sportmomenten, die er bovendien deels anders uitzagen. Veel wedstrijden zijn bijvoorbeeld vervangen door (individuele) trainingen of vriendschappelijke duels en bij veel wedstrijden was geen publiek. Deze andere context geeft minder gelegenheid

voor ongewenst gedrag en heeft naar verwachting invloed gehad op de metingen over het gevoel van veiligheid en het meemaken van wangedrag in de sport.

Veilig voelen op en rond sportwedstrijden

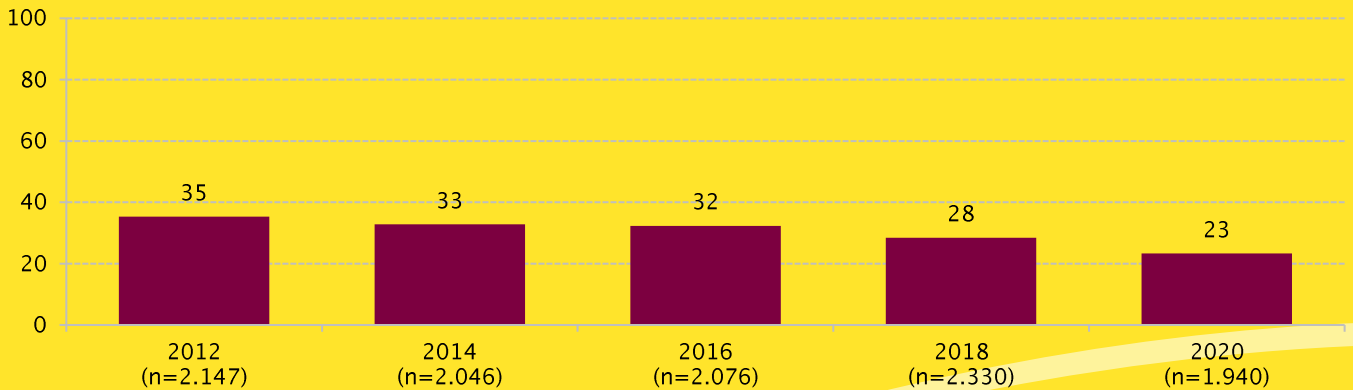
Het percentage van de sporters/wedstrijdbezoekers van 12 jaar en ouder dat zich op en rond sportwedstrijden veilig voelt is 82 procent in 2020 (figuur 1). Dat is hoger dan in 2018 (78%) en de meetjaren daarvoor. Hoewel passend in een stijgende lijn, is een kanttekening bij de meting van 2020 op zijn plaats. Door de beperkende maatregelen waren de potentiële onveilige momenten lager in aantal en anders van aard. Dit kan van invloed zijn geweest op het hogere percentage ervaren veiligheid in 2020.

Over de meetjaren heen is zichtbaar dat bepaalde groepen respondenten verschillend rapporteren over het gevoel van veiligheid. Die onderlinge verschillen zien we al langer en blijven overwegend onveranderd door de tijd. Zo voelen mannen zich vaker veilig op en rond sportwedstrijden dan vrouwen, hogeropgeleiden vaker dan lageropgeleiden, mensen zonder een beperking en/of chronische aandoening vaker dan mensen met een beperking en/of chronische aandoening, mensen zonder migratieachtergrond vaker dan mensen met een migratieachtergrond en heteroseksuele personen vaker dan personen met een homo- of biseksuele voorkeur.

Wangedrag meemaken in de sport

Een kwart (23%) van de sporters/wedstrijdbezoekers van 12 jaar en ouder heeft de afgelopen 12 maanden met minstens één vorm van wangedrag te maken gehad in

Figuur 2. Percentage sporters en/of bezoekers van sportwedstrijden/evenementen (12 jaar en ouder) dat te maken heeft gehad met minstens één vorm van wangedrag in de afgelopen 12 maanden, 2012-2020

Bron: CBS Vrijetijdsomnibus (VTO), 2012-2018 (SCP/CBS), 2020 (Mulier Instituut/CBS).

2020 (figuur 2). Dat is lager dan in 2018 (28%) en de meetjaren daarvoor. Dit kunnen zowel mensen zijn die slachtoffer of mikpunt waren van wangedrag, als mensen die wangedrag als 'getuige' hebben meegemaakt. Evenals bij de ervaren veiligheid past de gesignaleerde daling in het patroon van de afgelopen jaren, maar geldt een kanttekening bij de meting van 2020. Vanwege de beperkende coronamaatregelen waren er minder momenten waarop wangedrag kon plaatsvinden en was de context van veel trainingen en wedstrijden anders, wat van invloed kan zijn geweest op het lagere percentage meegemaakt wangedrag in 2020.

Bezoekers van sportwedstrijden (inclusief sporters) maken vaker wangedrag mee dan sporters die geen wedstrijden bezoeken (gemiddeld over 2012-2020). Van de sporters zonder wedstrijdbezoek maakt 16 procent wel eens wangedrag mee in de sport, onder de wedstrijdbezoekers (jaarlijks of vaker) is dat 41 procent. Frequente wedstrijdbezoekers (maandelijks of vaker), maken nog vaker wangedrag mee (53%, zie figuur 3).

Vormen van wangedrag

De meest voorkomende vorm van wangedrag die sporters en wedstrijdbezoekers meemaken (zelf of als getuige) is in 2020 verbaal geweld, zoals schelden, pesten, treiteren, intimidatie of bedreiging (17%). Daarna volgen lichamelijk geweld zoals slaan of schoppen (7%), vernieling of vandalisme (6%), discriminatie of kwetsende opmerkingen vanwege sekse, cultuur of religie (6%) en overlast door geluid, alcohol, drugs of tabak (5%). Vrijwel alle vormen van meegemaakt wangedrag werden in 2020 minder vaak

benoemd dan in voorgaande meetjaren, en vrijwel alle vormen worden vaker gerapporteerd door (frequente) wedstrijdbezoekers dan door alleen sporters (zie figuur 3).

Grove en harde vormen van agressie

Bijna de helft van de bevolking van 12 jaar en ouder (44%) vindt in 2020 dat grove en harde vormen van agressie in de sport de afgelopen jaren (sterk) zijn toegenomen (niet in figuur). Een kwart vindt dit onveranderd en een kwart weet het niet. Het aandeel van de bevolking dat vindt dat agressie (sterk) is toegenomen, is ten opzichte van 2012 gedaald. Gemiddeld (over 2012-2020) benoemen vooral ouderen (65+ jaar) een toename van grove en harde vormen van agressie, terwijl jongeren (12-17 jaar) vaker geen verandering of een afname zien.

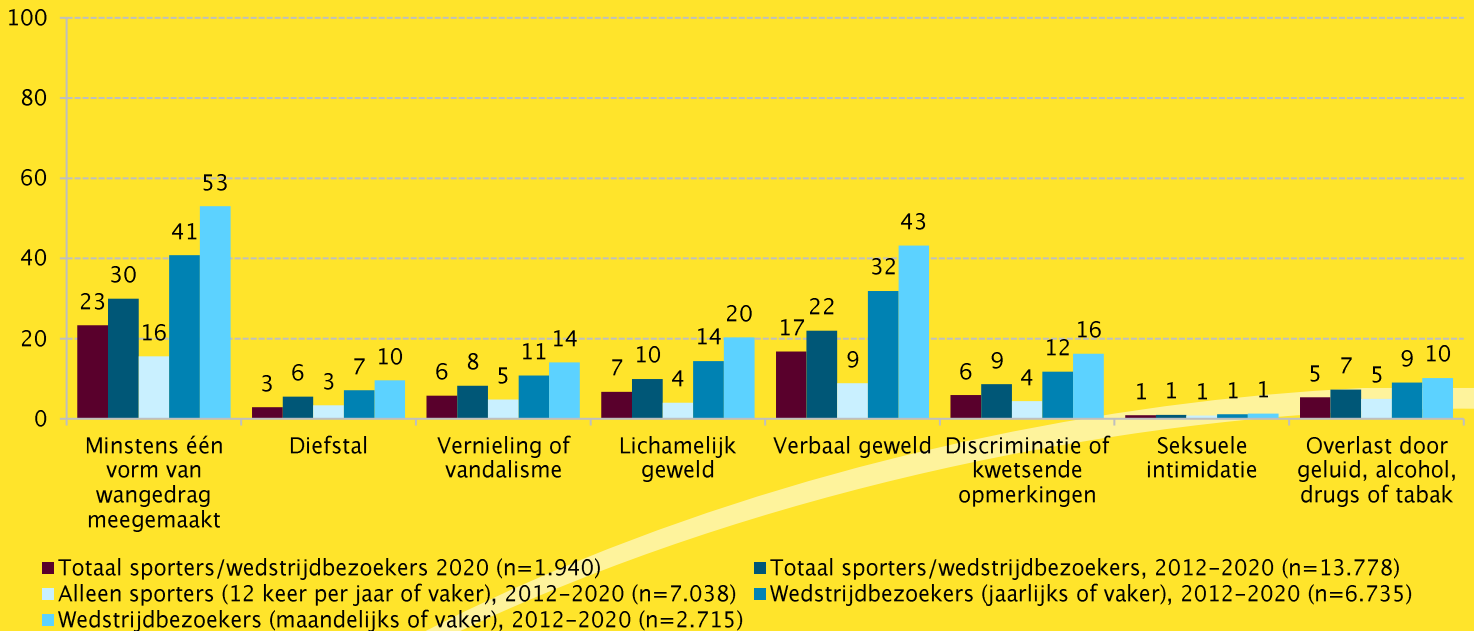
Ondernomen actie naar aanleiding van wangedrag

In 2020 is er in 44 procent van de gevallen actie ondernomen naar aanleiding van het wangedrag, zoals het geven van een waarschuwing of een straf (gemiddeld 50% over 2012-2020). In een kwart van de gevallen is geen actie ondernomen en bij 30 procent is niet bekend of er actie is ondernomen.

Conclusie en reflectie

De kernindicatoren 'veilig voelen' en 'wangedrag meemaken' ontwikkelen zich positief. Deze ontwikkeling is in lijn met de (beleids)aandacht voor sociale veiligheid in de sport in de afgelopen jaren, Vanuit de beleidsprogramma's Sportiviteit en Respect (2009), Veilig Sportklimaat (2011-2018) en Positieve Sportcultuur (Nationaal Sportakkoord; 2018-2022) zijn tal van instrumenten en acties ontwikkeld om (het gevoel van) de veiligheid in de sport te verbeteren. Naar verwachting is de

Figuur 3. Verschillende vormen van wangedrag meegemaakt in de afgelopen 12 maanden, door sporters en/of bezoekers van sportwedstrijden/evenementen (12 jaar en ouder), in 2020 en gemiddeld over 2012-2020 (in procenten)

Bron: CBS Vrijtijdsomnibus (VTO), 2012-2018 (SCP/CBS), 2020 (Mulier Instituut/CBS).

gevonden positieve doorontwikkeling van de kernindicatoren (hoger veiligheidsgevoel; minder meemaken wangedrag) (deels) beïnvloed door de coronaperiode waarin en waarover is bevroegd. Door de geldende maatregelen waren er (veel) minder wedstrijd- en sportmomenten met minder of geen publiek en was de methode van dataverzameling deels aangepast. In hoeverre de ingezette positieve ontwikkeling ook zonder corona-effect had doorgezet is niet te zeggen. De resultaten van de meting van 2022 kunnen hierin mogelijk meer inzicht geven.

De kernindicator 'wangedrag meemaken' geeft een algemeen beeld van de verschillende vormen van grensoverschrijdend gedrag die sporters en wedstrijdbezoekers meemaken. Om de cijfers goed te kunnen interpreteren, is meer informatie nodig over de hoedanigheid waarin iemand wangedrag meemaakt (als onder meer sporter, official, of toeschouwer), en, belangrijker nog, of iemand zelf slachtoffer of mikpunt was of het wangedrag heeft gezien of gehoord als getuige. Op basis van de huidige samenstelling van de indicator is dit niet goed mogelijk. Het Mulier Instituut zal daarom in 2022 aanvullend onderzoek uitvoeren om meer zicht te krijgen op contextinformatie over het plaatsgevonden wangedrag, alsmede naar de ervaren impact daarvan, zowel sociaal-emotioneel als ten aanzien van sportgedrag.

Verantwoording: Vrijtijdsomnibus CBS

De VTO is een enquête onder 3.000 inwoners van Nederland van 6 jaar en ouder. De respondenten zijn willekeurig geselecteerd uit de bevolkingsregisters van de Nederlandse gemeenten. In het onderzoek wordt gevraagd naar de vrijetijdsbesteding aan sport en cultuur van de Nederlandse bevolking. Het digitale veldwerk (online vragenlijst) vond plaats in november-december 2020 en het fysieke veldwerk (face-to-face interviews) in april 2021. Er zijn minder face-to-face interviews afgenomen dan in eerdere jaren, ongeveer vier vijfde van de respons is via internet verkregen. Het is onbekend of deze aanpassingen de representativiteit en vergelijkbaarheid met eerdere metingen hebben beïnvloed.

Zie voor meer informatie over de kernindicatoren sport en bewegen en de Vrijtijdsomnibus de website sportenbewegenincijfers.nl van RIVM.

Referenties

Van den Dool, R. (2021). *Sportdeelname en lidmaatschap 2012-2020*. Mulier Instituut.
 Heijnen, E. & Hover, P. (2021). *Sportfan via media en sportfan via bezoek 2012-2020*. Mulier Instituut.